

Защо трябва да се стремим към съвършенство?

Константин Димитров, *НПМГ „Акад. Любомир Чакалов“, гр. София*

От баба си съм чувал приказката, че най-красиви са ръцете на човека, който се труди неуморно. Признавам си, че невинаги съм разбирал защо. В моментите, в които съм я молил да ми обясни тезата си, тя е отвръщала по следния начин: „Мързеливият прилича на изящна, но необитаема къща. Отвън е красива и запазена, но отвътре – пуста, прашна, непипната. А работливият човек е понякога мръсен, изтощен, изпотен, но душевността му е богата, защото е дал своя дан за добруването на света около себе си.“

С течение на годините и развитието на светогледната ми представа, осъзнах, че в съвременния свят съществуват две противоположни философии за живеене: лежерното битуване, което ни насърчава да се движим по „пътя с най-малкото съпротивление“, и стремежът към перфектност, диктуващ вътрешно желание за константно усъвършенстване на заобикалящото Аза, както и на него самия. Документалният филм „Jiro Dreams of Sushi“, с който се запознах наскоро, представя примера на Жиро Оно – човек, който служи за дефиниция за отдаденост и практически е посветил жизнения си път на подобряване на общоприетото за съвършено.

Изначално бях някак убеден, че лентата ще отговори на моите въпроси за съществеността на този начин на живот, но се оказа, че това е твърде далеч от истината. Напротив, у мен се породиха още въпроси, които ще засегна по-надолу в текста, но част от тях са: Къде приключва стремежът към съвършенство и започва бягството по непостижимото? Има ли индивидът необходимия капацитет да създаде и обяви нещо за съвършено? Съществува ли някаква форма на непълно съвършенство, постижимо за простосмъртните? Единствено крайностите ли са релевантни що се отнася до философиите за живеене?

Нашият стремеж към постигане на съвършенството невинаги е продукт на егоизъм или необходимост към признание. Често е несмутима вътрешна потребност да оставим света малко по-добър, отколкото сме го намерили В 10. клас, когато поех лидерството в Ученическия съвет на НПМГ, се изправих пред избора да се задоволя със собственото си спокойствие или да работя за околните. Избрах второто. И макар понякога да съм се чувствал на ръба, именно този избор ме формира като личност. Впоследствие се роди у мен въпросът дали аз взех това решение или то бива някак предопределено? Признавам си, че до момента търся отговор, но определено научих едно – двете философии за живеене имат напълно изграден ценностен спектър, на който се опираме в зависимост от моментните си нужди. Въпрос на възприятия, отговорност и чест е да приоритизираш общностното благо пред своето собствено, но е въпрос на самосъхранение да търсиш оптимален баланс, в който успехът е резултат в наслада, а не задължение и самобичуване.

Няма логична причина да анатемосаме лежерността, защото тя не е просто личностна черта, а има и своето биологично обяснение. Човешкият мозък е програмиран да пести енергия, което отговаря защо понякога избираме най-лесния път. От еволюционна гледна точка, нашите предци са оцелявали именно благодарение на уменията си да минимализират усилията си и да съхраняват ресурси, оптимизирайки тяхната употреба. Макар да е биологично обоснован, този инстинкт днес би ни попречил да постигнем значими и измерими резултати, поради което лежерността може да се идентифицира като враг на прогреса, ако не бъде осъзната и канализирана. Никола Тесла е именно пример за човек, справил се с тези напори и приспособил ги в дейността си в името на науката, развитието ѝ и обществената полза от нея.

Някъде там стои и ролята на социалния фактор. В съвременната западна култура продуктивността и насоката на ума и труда са въздигнати в своеобразен култ – работата и нейната резултатност за околните определят стойността на индивида. На всички ни е позната фразата: „Който не работи, не трябва да яде“. Именно тази концепция е продукт на мотива за необходимостта от сбор на отделните усилия в името на всеобщото израстване както в материален, така и в духовен план. За сметка на това, източните философии като дзен будизма и конфуцианството подчертават умереността и практическата изолация на Аза от външността. Далечната за нас традиция би препоръчала пътя на Лао Дзъ – да се следва естественият ход на събитията, който се приема за предопределен... каквото и да означава това. Например, в предопределеността на даоизма се причислява и разбирането за личностните качества като вродени, което автоматично изключва насочването на каквито и да е било усилия в името на самоусъвършенстването. Съпоставяйки западната и източната философия за живеене, лесно можем да разграничим двете крайности в преследването на идеала – (общото) съвършенство за сметка на Аза на Запад и (личното) благоденствие за сметка на околните на Изток.

Сходен пример за отдалечаване на човешкото от безупречното се намира в тълкуванията на двете основни религии – християнството и исляма. И двете приемат единствено и само боговете си за абсолюти. Християнският наратив за първородния грях и ислямският възглед за невъзможността за съществуване на джамия с точно 1000 прозореца са доказателства за опита на общественото тяло да се самозадоволи с непълното. Съвършеността не е издигната в култ както при съвременното западно разбиране за живот, ами дори и целеполагането ѝ е възприета като тегоба, проклятие, грях. Всичко това обуславява разбиране на живеенето като опростена задоволителност, подчинена на идеализацията на лимитираността на човешките възможности. Но в това не се крие сила, а изпитание, защото истинското израстване започва там, където се опълчим на заложеното.

И макар лежерният светоглед да предлага комфорт и бягство от това изпитание, неговата устойчивост следва да бъде поставена под въпрос. Краткотрайността на тези положителни чувства, на които копнеем да се насладим, замъгляват дългосрочната визия за нашето бъдеще. Къде отива желанието да градиш и да оставиш значима следа след себе си, непреклонна пред егоистичните напори на свободолюбието и безотговорността? Съвременната предприемаческа екосистема, силно повлияна от и влияеща на западната култура, познава явления като *quiet quitting* – отказът от персонална ангажираност и връзка

с работния процес. Именно такъв тип абдикация от социалната роля на Аза се подхранва от идеи като тази на датската хюга философия, възхваляваща уюта и обикновените радости. Подобни модели не предлагат алтернатива на продължителното съревнование, характерно за модерния свят, а биват бягство от предизвикателството на израстването, което не открива възможности, а единствено създава бариери.

В действителност тишината на отказа е акт на съпротива, бидейки израз на разочарование от системи, които не възнаграждават усилието. Но когато тя стане абсолютен метод за изолация и справяне с тежестта на живота, се превръща в капан на посредствеността, от която не страда само индивидът като такъв, но и околните, зависещи от неговия труд. В такива случаи е резонно да разглеждаме стремежа към съвършенство не като просто каприз, а като потребност да създаваме, надграждаме, окриляваме. Фридрих Ницше нарича това „воля за власт“, но тя може да бъде разбрана не само като доминация над другите, а като господство над собствените си граници.

Разбира се, крайностите водят до изтощение. До известна степен, примерът на Жиро Оно е изведен в именно такава поляризация, несъвместима с дори най-леките хедонистични пориви на съществуването (извън професионалните такива). Логично е и че в обществото, в което този пример е меродавен, се наблюдава все по-широко разпространение на прегарянето. Личният ми опит като председател на Софийския ученически съвет ми е показал, че амбицията се превръща в саморазрушителна сила, ако не е съпроводена от стратегия за възстановяване. Работата по множество проекти, непрекъснатото съревнование с времето и необходимостта да бъдеш винаги „на крак“ водят до дълбока вътрешна ерозия, която в днешно време се натрупва и избива в другата крайност – лентяйство, отказ от свобода и нежелание за развитие. И все пак, стойността не е в оттеглянето или в приемането на лимитираността, а в съзнателното регулиране на темпото; във волята да продължиш, дори когато пътят става стръмен.

Както казва Аристотел, животът изисква изкуството на средината – състояние, при което амбицията не задушаваш душата, а лежерността не я успива. Този баланс не е застинала точка, а динамична ос, по която се движим. Но друго, което трябва да помним, е, че балансът е трудно постижим за човека. „Jiro Dreams of Sushi“ показва не само обсебването по съвършенството, но и смирението, с което Жиро приема собствените си ограничения – той признава, че никога няма да е напълно доволен от себе си. Това е парадоксът на перфектното – то илюзорно съществува само в онези, които го търсят, но никога не го смятат за постигнато. Именно тук е точката на баланс между възторг и смирение, защото в този баланс няма място нито за опростена, егоистична задоволителност, нито за лишена от човечност, абстрактна идеализация на определен обект.

Финалът на филма оставя зрителя не с чувство на завършеност, а с въпрос: Дали животът, отдаден на една цел, е живян напълно или едностранчиво? Това е неизвестното, което остава и пред нас: Дали да създаваме в името на идеала, или да живеем в името на собственото си щастие – или и двете? Колебаейки се, понякога вярвам, че лежерният светоглед живее в мен. Но това не е присъда, а предизвикателство, което ми дава свобода да се окрилявам. Това се случва нееднократно, а с много незабележими, всекидневни

избори: съмнявайки се, трудейки се, стремейки се да бъда по-пълноценен от вчера. Така преследвам съвършенството – не само в света около мен, но и вътре в себе си. Копнея ръцете ми да бъдат не само мръсни от работа, но и красиви от значимост – така, както ми казва баба.